HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a doua)

26 martie 2026 *

„Trimitere preliminară – Apropierea legislațiilor – Răspunderea pentru produsele cu defect – Directiva 85/374/CEE – Articolul 13 – Raporturi cu regimul de răspundere pentru culpă – Culpă a producătorului care are legătură cu caracterul defectuos al produsului – Articolul 10 – Momentul de la care începe să curgă termenul de prescripție de trei ani în caz de prejudiciu constând într-o boală evolutivă – Noțiunea «a cunoscut […] prejudiciul» – Articolul 11 – Stingerea drepturilor persoanei prejudiciate – Validitate – Articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene – Dreptul de acces la instanță”

În cauza C-338/24,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Cour d’appel de Rouen (Curtea de Apel din Rouen, Franța), prin decizia din 25 aprilie 2024, primită de Curte la 7 mai 2024, în procedura

LF

împotriva

Sanofi Pasteur SA,

CURTEA (Camera a doua),

compusă din doamna K. Jürimäe, președintă de cameră, domnul K. Lenaerts, președintele Curții, îndeplinind funcția de judecător al Camerei a doua, domnii F. Schalin (raportor), M. Gavalec și Z. Csehi, judecători,

avocat general: doamna L. Medina,

grefier: domnul G. Chiapponi, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 26 martie 2025,

luând în considerare observațiile prezentate:

– pentru LF, de M. Leroux, avocate;

– pentru Sanofi Pasteur SA, de A. Aviges, D. Lapillonne, F. Molinié și F. Monteret-Amar, avocați;

* Limba de procedură: franceza.

– pentru guvernul francez, de M. de Lisi și B. Fodda, precum și de B. Travard, în calitate de agenți;

– pentru guvernul german, de J. Möller, M. Hellmann și A. Sahner, în calitate de agenți;

– pentru guvernul neerlandez, de M. K. Bulterman, precum și de J. M. Hoogveld, în calitate de agenți;

– pentru Consiliul Uniunii Europene, de D. Bringuier și N. Brzezinski, în calitate de agenți;

– pentru Comisia Europeană, de M. Owsiany-Hornung și C. Valero, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatei generale în ședința din 19 iunie 2025,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolelor 10 și 13 din Directiva 85/374/CEE a Consiliului din 25 iulie 1985 de apropiere a actelor cu putere de lege și a actelor administrative ale statelor membre cu privire la răspunderea pentru produsele cu defect (JO 1985, L 210, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 1, p. 183), precum și validitatea articolului 11 din această directivă în raport cu articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între LF, o persoană fizică, pe de o parte, și Sanofi Pasteur SA, pe de altă parte, în legătură cu o cerere de reparare a prejudiciilor pretinse în urma unei vaccinări.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

3 Primul, al nouălea, al zecelea, al unsprezecelea și al treisprezecelea considerent ale Directivei 85/374 enunță:

„întrucât este necesară apropierea legislațiilor statelor membre cu privire la răspunderea producătorului pentru prejudiciile provocate de caracterul defectuos al produselor sale, deoarece neconcordanțele existente între legislații pot denatura concurența, pot afecta libera circulație a mărfurilor în cadrul pieței comune și pot determina un grad diferit de protecție a consumatorului împotriva prejudiciilor aduse sănătății și bunurilor sale de un produs cu defecte;

[…]

întrucât protecția consumatorului impune despăgubirea în caz de deces și leziuni corporale, precum și despăgubirea pentru daunele materiale; […]

întrucât un termen de prescriere uniformă a acțiunii în despăgubiri trebuie să fie atât în interesul persoanei prejudiciate, cât și al producătorului;

întrucât, în timp, produsele se uzează, normele de siguranță devin mai riguroase, iar știința și tehnologia progresează; întrucât, de aceea, nu ar fi echitabil ca producătorul să fie răspunzător pentru o perioadă nelimitată de defectele produselor sale; întrucât, așadar, răspunderea sa ar trebui să înceteze după o perioadă de timp rezonabilă, fără a aduce atingere plângerilor deja înaintate;

[…]

întrucât, în conformitate cu sistemele juridice ale statelor membre, persoana prejudiciată poate avea dreptul la despăgubire pe baza răspunderii contractuale sau pe baza unei răspunderi extracontractuale diferite de cea prevăzută de prezenta directivă; în măsura în care servesc și la atingerea obiectivului de protecție eficace a consumatorilor, prezenta directivă nu ar trebui să aducă atingere acestor dispoziții; întrucât, în măsura în care o protecție eficace a consumatorilor în sectorul produselor farmaceutice este deja asigurată într-un stat membru printr-un regim special de răspundere, trebuie să continue acțiunile bazate pe acest regim”.

4 Articolul 1 din Directiva 85/374 prevede:

„Producătorul este răspunzător pentru prejudiciul cauzat de un defect al produsului său.”

5 Articolul 4 din această directivă prevede:

„Partea prejudiciată trebuie să facă proba prejudiciului, defectului și relației cauzale dintre defect și prejudiciu.”

6 Articolul 6 din directiva menționată enunță:

„(1) Un produs are defecte atunci când nu oferă siguranța la care o persoană se poate aștepta, ținând seama de toate împrejurările, printre care:

(a) prezentarea produsului;

(b) utilizarea căreia îi este destinată în mod rațional produsul;

(c) momentul punerii în circulație a produsului.

(2) Un produs nu poate fi considerat defect pentru simplul motiv că un produs mai bun a fost pus în circulație ulterior.”

7 Potrivit articolului 10 din aceeași directivă:

„(1) Statele membre prevăd în legislația lor ca acțiunea în despăgubiri prevăzută de prezenta directivă să se prescrie după trei ani. Prescripția începe să curgă de la data la care reclamantul a cunoscut sau ar fi trebuit să cunoască prejudiciul, defectul sau identitatea producătorului.

(2) Prezenta directivă nu aduce atingere legislației statelor membre care reglementează suspendarea sau întreruperea prescripției.”

8 Articolul 11 din Directiva 85/374 prevede:

„Statele membre prevăd în legislația lor că drepturile conferite persoanei prejudiciate în temeiul prezentei directive se sting la expirarea unui termen de zece ani de la data la care producătorul a pus în circulație produsul care a provocat prejudicii, cu excepția cazului în care persoana prejudiciată a inițiat, în această perioadă, o procedură judiciară împotriva producătorului.”

9 Articolul 13 din această directivă prevede:

„Prezenta directivă nu aduce atingere drepturilor pe care persoana prejudiciată le poate exercita în conformitate cu normele din legislația privind răspunderea contractuală sau extracontractuală sau pe baza unui regim special de răspundere existent la data notificării directivei.”

Dreptul francez

10 Articolul 1240 din Codul civil prevede:

„Orice faptă a omului, care cauzează un prejudiciu altei persoane, îl obligă pe cel din culpa căruia a fost produs acesta la reparație.”

11 Articolul 1245 din acest cod are următorul cuprins:

„Producătorul este răspunzător pentru prejudiciul cauzat de un defect al produsului său, indiferent dacă acesta are sau nu o relație contractuală cu persoana prejudiciată.”

12 Articolul 1245-15 din codul menționat prevede:

„Cu excepția culpei producătorului, răspunderea acestuia, întemeiată pe dispozițiile prezentului capitol, se stinge la expirarea unui termen de 10 ani de la punerea în circulație a produsului însuși care a provocat prejudicii, cu excepția cazului în care, în această perioadă, persoana prejudiciată a inițiat o acțiune în justiție.”

13 Articolul 1245-16 din același cod enunță:

„Acțiunea în despăgubire întemeiată pe dispozițiile prezentului capitol se prescrie în termen de trei ani de la data la care reclamantul a cunoscut sau ar fi trebuit să cunoască prejudiciul, defectul sau identitatea producătorului.”

14 Articolul 1245-17 din Codul civil dispune:

„Dispozițiile prezentului capitol nu aduc atingere drepturilor pe care persoana prejudiciată le poate exercita în conformitate cu normele din legislația privind răspunderea contractuală sau extracontractuală sau pe baza unui regim special de răspundere.

Producătorul rămâne răspunzător pentru consecințele culpei sale și a persoanelor de care răspunde.”

Litigiul principal și întrebările preliminare

15 După ce a fost vaccinată la 20 martie 2003 împotriva difteriei, tetanosului și poliomielitei cu vaccinul Revaxis, produs de Sanofi Pasteur, LF a declarat că a prezentat începând cu anul 2004 diverse simptome, infecții și dureri (probleme digestive, dureri în gât, dureri la nivelul umerilor, brațelor și mâinilor, dureri cervicale, infecții urinare, lombalgie, căderea părului). Începând cu 3 decembrie 2005 ea a făcut obiectul unor concedii medicale repetate.

16 Întrucât diverse examene medicale au revelat în 2008 o miofascită cu macrofage, dovadă a persistenței hidroxidului de aluminiu, un adjuvant utilizat în anumite vaccinuri, la 2 iunie 2015 LF a sesizat comisia de conciliere și despăgubire pentru accidente medicale, care a dispus efectuarea unei expertize. Această expertiză a concluzionat la 20 septembrie 2016 în sensul unei stabilizări a stării de sănătate a lui LF, precum și al lipsei unui argument care să permită să se afirme că vaccinarea cu vaccinul Revaxis determinase boala de care suferea LF. În consecință, această comisie a respins cererea lui LF.

17 În luna iunie 2020, nemulțumită de concluzia raportului de expertiză, LF a chemat în judecată, în special, Sanofi Pasteur în fața tribunal judiciaire d'Alençon (Tribunalul Judiciar din Alençon, Franța) în vederea obținerii unei despăgubiri pentru prejudiciile pe care consideră că le-a suferit în urma acestei vaccinări, pe baza răspunderii pentru produse defectuoase, precum și a răspunderii pentru culpă.

18 Cererea lui LF a fost respinsă printr-o ordonanță a juge de la mise en état du tribunal judiciaire d'Alençon (judecătorul de punere în judecată din cadrul Tribunalului Judiciar din Alençon) din 10 iunie 2021, care, printre altele, a constatat că acțiunea îndreptată împotriva Sanofi Pasteur, în măsura în care se întemeia pe răspunderea producătorului pentru produsele cu defect, era prescrisă în raport cu articolul 1245-16 din Codul civil.

19 Prin hotărârea din 31 mai 2022, cour d'appel de Caen (Curtea de Apel din Caen, Franța) a confirmat în esență această ordonanță, considerând că cererile lui LF întemeiate atât pe articolul 1245-1 și următoarele din Codul civil, cât și pe articolele 1240 și 1241 din același cod erau inadmisibile.

20 La 5 iulie 2023, Cour de cassation (Curtea de Casație, Franța) a casat și a anulat această hotărâre, în special pentru motivul că „[î]n cazul unei [boli] evolutive, care face imposibilă stabilirea unei date de stabilizare, termenul de prescripție de trei ani stabilit de [articolul 1245-16 din Codul civil] nu poate începe să curgă". Cour de cassation (Curtea de Casație) a trimis cauza la cour d'appel de Rouen (Curtea de Apel din Rouen, Franța), care este instanța de trimitere, în fața căreia LF susține că poate introduce o acțiune împotriva Sanofi Pasteur atât în temeiul răspunderii pentru produsele cu defect, cât și în temeiul regimului general al răspunderii pentru culpă.

21 În ceea ce privește răspunderea pentru culpă, pe de o parte, LF arată că Sanofi Pasteur a săvârșit o faptă culpabilă distinctă de o lipsă de siguranță a vaccinului Revaxis, în măsura în care, în pofida numeroaselor alerte cu privire la efectele prejudiciabile ale acestui vaccin, aceasta nu ar fi avut nicio reacție și nu ar fi efectuat nicio cercetare și nicio supraveghere după comercializarea sa.

22 În ceea ce privește admisibilitatea acțiunii sale în temeiul răspunderii pentru produsele cu defect, pe de altă parte, LF consideră că termenul de prescripție de zece ani prevăzut la articolul 1245-15 din Codul civil, care începe să curgă de la punerea în circulație a vaccinului care i-a fost

administrat, ar priva-o de dreptul său de acces la o instanță, în condițiile în care boala sa este complexă și evolutivă. În plus, termenul de prescripție de trei ani prevăzut la articolul 1245-16 din Codul civil, care începe să curgă de la data cunoașterii prejudiciului, a defectului produsului și a identității producătorului, nu ar putea începe să curgă decât de la data stabilizării prejudiciului. Astfel, ar trebui să se țină seama în această privință de situația sa specială legată de faptul că prejudiciul său corporal rezultă dintr-o boală evolutivă.

23 La rândul său, Sanofi Pasteur contestă toate argumentele lui LF. Această societate arată, mai întâi, că, în speță, acțiunea în răspundere pentru culpă este inadmisibilă în măsura în care culpa invocată de LF, și anume lipsa de vigilență sau de supraveghere a produsului după comercializarea sa, nu este distinctă de lipsa de siguranță invocată în temeiul răspunderii pentru produsele cu defect. Sanofi Pasteur arată, în continuare, că prescripția prevăzută la articolul 1245-15 din Codul civil este împlinită din moment ce au trecut mai mult de zece ani de la introducerea pe piață a vaccinului Revaxis. În sfârșit, prescripția de trei ani prevăzută la articolul 1245-16 din Codul civil, care a curs de la data la care LF a avut cunoștință de prejudiciu, ar fi de asemenea împlinită.

24 Instanța de trimitere ridică, în primul rând, problema domeniului de aplicare al articolului 13 din Directiva 85/374, astfel cum a fost interpretat de Curte în Hotărârea din 25 aprilie 2002, González Sánchez (C-183/00, EU:C:2002:255). În această hotărâre, Curtea ar fi statuat astfel că acest articol 13 trebuie interpretat în sensul că drepturile conferite de legislația unui stat membru persoanelor prejudiciate de un produs cu defect pe baza unui regim general de răspundere având același fundament ca și cel instituit prin această directivă pot fi limitate sau restrânse ca urmare a transpunerii acesteia în ordinea juridică internă a statului respectiv. Or, Cour de cassation (Curtea de Casație) ar fi statuat, la rândul său, că victima unui prejudiciu imputat unui produs cu defect poate introduce o acțiune în răspundere împotriva producătorului acestui produs în temeiul regimului de răspundere pentru culpă, dacă dovedește că prejudiciul său rezultă dintr-o culpă săvârșită de producător, precum o menținere în circulație a produsului al cărui defect îl cunoaște sau o neîndeplinire a obligației sale de vigilență în ceea ce privește riscurile prezentate de produs. În aceste condiții, instanța de trimitere ridică în esență problema compatibilității acestei jurisprudențe a Cour de cassation (Curtea de Casație) cu interpretarea articolului 13 menționat reținută de Curte.

25 În al doilea rând, instanța de trimitere are îndoieli cu privire la validitatea articolului 11 din Directiva 85/374. Întrucât această dispoziție prevede că drepturile conferite persoanei prejudiciate în temeiul acestei directive se sting la expirarea unui termen de zece ani de la data la care produsul aflat la originea prejudiciului a fost pus în circulație, această instanță ridică problema dacă aplicarea acestui regim nu conduce la privarea persoanei prejudiciate cu un prejudiciu evolutiv cauzat de un produs cu defect de dreptul său de acces la o instanță.

26 În al treilea rând, în ceea ce privește interpretarea articolului 10 din Directiva 85/374, instanța de trimitere ridică în esență problema stabilirii momentului de la care începe să curgă termenul de prescripție de trei ani pe care îl prevede această dispoziție. Astfel, potrivit unei jurisprudențe a Cour de cassation (Curtea de Casație), articolul 1245-16 din Codul civil, care transpune acest articol 10 în dreptul francez, ar trebui interpretat în sensul că, în ceea ce privește vătămările corporale, momentul de la care începe să curgă termenul de prescripție menționat ar trebui să intervină la data stabilizării prejudiciului. Or, o astfel de interpretare ar părea să se îndepărteze de textul articolului 10 menționat, care se limitează să stabilească acest punct de plecare la data la care reclamantul a cunoscut sau ar fi trebuit să cunoască prejudiciul, defectul sau identitatea producătorului.

27 În aceste condiții, cour d'appel de Rouen (Curtea de Apel din Rouen, Franța) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Articolul 13 din Directiva [85/374], în interpretarea rezultată din Hotărârea din 25 aprilie 2002 [González Sánchez, C-183/00, EU:C:2002:255)], potrivit căreia persoana prejudiciată poate exercita drepturi în conformitate cu alte regimuri de răspundere contractuală sau extracontractuală care au la bază temeiuri diferite față de cel instituit prin [directiva menționată], trebuie interpretat în sensul că persoana prejudiciată de un produs cu defect poate solicita producătorului repararea prejudiciului său pe baza regimului general de răspundere pentru culpă, invocând în special menținerea în circulație a produsului, neîndeplinirea obligației sale de vigilență cu privire la riscurile prezentate de produs sau, în general, o lipsă de siguranță a acestui produs?

2) Articolul 11 din Directiva [85/374], potrivit căruia drepturile conferite persoanei prejudiciate în temeiul directivei [menționate] se sting la expirarea unui termen de 10 ani de la data la care produsul aflat la originea prejudiciului a fost pus în circulație, este contrar dispozițiilor articolului 47 din [cartă] în măsura în care ar priva persoana care suferă un prejudiciu evolutiv cauzat de un produs cu defect de dreptul său de acces la o instanță judecătorească?

3) Articolul 10 din Directiva [85/374], care stabilește ca moment de la care începe să curgă termenul de prescripție de trei ani «data la care reclamantul a cunoscut sau ar fi trebuit să cunoască prejudiciul», poate fi interpretat în sensul că începe să curgă numai din ziua în care este cunoscut prejudiciul integral, în special prin stabilirea unei date de stabilizare care este definită ca momentul de la care starea victimei vătămării corporale nu mai este evolutivă, astfel încât, în cazul unei [boli] evolutive, termenul de prescripție nu începe să curgă, iar nu din ziua în care prejudiciul a apărut în mod cert, în legătură cu produsul cu defect, indiferent de evoluția sa ulterioară?"

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

28 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 13 din Directiva 85/374 trebuie interpretat în sensul că se opune ca o persoană prejudiciată de un produs cu defect să solicite producătorului repararea prejudiciului său, în temeiul regimului general de răspundere pentru culpă, invocând o menținere în circulație a produsului care prezintă un defect pe care acest producător îl cunoaște sau o neîndeplinire a obligației sale de vigilență în ceea ce privește riscurile prezentate de produs sau orice alt comportament culpabil în legătură cu o lipsă de siguranță a produsului cu defect.

29 În timp ce articolul 1 din Directiva 85/374 prevede că producătorul este răspunzător pentru prejudiciul cauzat de un defect al produsului său, articolul 4 din această directivă precizează că partea prejudiciată trebuie să facă proba prejudiciului, defectului și relației cauzale dintre defect și prejudiciu. Aceste dispoziții, interpretate în lumina primului considerent al directivei menționate, stabilesc principiul unei răspunderi obiective a producătorului, al cărei temei este defectul produsului, definit, potrivit articolului 6 din aceeași directivă, ca fiind o lipsă de siguranță a acestui produs, la care consumatorul se poate aștepta în mod legitim, ținând seama de toate circumstanțele.

30 În acest cadru, articolul 13 din Directiva 85/374 prevede că aceasta nu aduce atingere drepturilor pe care persoana prejudiciată le poate exercita în conformitate cu normele din legislația privind răspunderea contractuală sau extracontractuală sau pe baza unui regim special de răspundere existent la data notificării directivei.

31 În Hotărârea din 25 aprilie 2002, González Sánchez (C-183/00, EU:C:2002:255), Curtea a precizat că acest articol 13 nu poate fi interpretat în sensul că lasă statelor membre posibilitatea de a menține un regim general de răspundere pentru produsele cu defect diferit de cel prevăzut de Directiva 85/374. Astfel, potrivit unei jurisprudențe constante, această directivă urmărește, cu privire la aspectele pe care le reglementează, o armonizare totală a actelor cu putere de lege și a actelor administrative ale statelor membre (Hotărârea din 21 decembrie 2011, Dutrueux, C-495/10, EU:C:2011:869, punctul 20 și jurisprudența citată). Rezultă că un regim național de răspundere a producătorului care se întemeiază pe același fundament ca cel instituit de directiva menționată și care nu se limitează la un anumit sector de producție nu poate fi menținut (a se vedea în acest sens Hotărârea din 25 aprilie 2002, González Sánchez, C-183/00, EU:C:2002:255, punctul 33).

32 În schimb, nu aceasta este situația regimurilor de răspundere contractuală sau extracontractuală prevăzute la articolul 13 menționat, care au temeiuri diferite, precum garantarea viciilor ascunse sau culpa. Astfel, această dispoziție nu exclude ca persoana prejudiciată să poată solicita repararea acestui prejudiciu în temeiul acestor alte regimuri de răspundere (a se vedea în acest sens Hotărârea din 25 aprilie 2002, González Sánchez, C-183/00, EU:C:2002:255, punctul 31).

33 În speță, LF a introdus o acțiune în despăgubire împotriva Sanofi Pasteur, atât în temeiul articolului 1245 din Codul civil, care transpune în dreptul francez regimul de răspundere pentru produsele cu defect prevăzut de Directiva 85/374, cât și în temeiul articolului 1240 din acest cod, care prevede un regim general de răspundere pentru culpă. În ceea ce privește, mai precis, acțiunea sa în răspundere pentru culpă, din decizia de trimitere reiese că LF susține că Sanofi Pasteur a adoptat un comportament culpabil prin menținerea în circulație a vaccinului în discuție în litigiul principal, în pofida faptului că această societate avea cunoștință de lipsa de siguranță a acestui vaccin. Societatea menționată și-ar fi încălcat de asemenea obligația de vigilență în ceea ce privește riscurile cunoscute prezentate de produsul în cauză.

34 În această privință, trebuie să se observe că comportamentul culpabil care reprezintă o cerință în cadrul unui regim național de răspundere pentru culpă națională constituie un temei diferit de defectul produsului, astfel cum este definit la articolul 6 din Directiva 85/374. Or, această diferență de temei constituie tocmai criteriul care permite să se stabilească, în conformitate cu articolul 13 din această directivă, dacă un regim de răspundere național poate fi invocat în paralel cu regimul de răspundere prevăzut de directiva menționată.

35 În aceste condiții, trebuie să se răspundă la prima întrebare că articolul 13 din Directiva 85/374 trebuie interpretat în sensul că nu se opune ca o persoană prejudiciată de un produs cu defect să solicite producătorului repararea prejudiciului său, în temeiul regimului general de răspundere pentru culpă, invocând o menținere în circulație a produsului care prezintă un defect pe care acest producător îl cunoaște sau o neîndeplinire a obligației sale de vigilență în ceea ce privește riscurile prezentate de acest produs sau orice alt comportament culpabil în legătură cu o lipsă de siguranță a produsului cu defect.

Cu privire la a treia întrebare

36 Prin intermediul celei de a treia întrebări, care trebuie analizată înainte de a doua întrebare, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 10 alineatul (1) din Directiva 85/374 trebuie interpretat în sensul că momentul de la care începe să curgă termenul de prescripție prevăzut de această dispoziție este stabilit la data la care reclamantul a cunoscut sau ar fi trebuit să cunoască atât prejudiciul, apărut cu certitudine în legătură cu produsul cu defect, indiferent de evoluția sa ulterioară, de defectul produsului și de identitatea producătorului, și că se opune ca acest punct de plecare să nu poată fi stabilit decât la data stabilizării prejudiciului.

37 Trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, în vederea interpretării unei dispoziții a dreptului Uniunii, trebuie să se țină seama nu numai de formularea acesteia, ci și de contextul său și de obiectivele urmărite de reglementarea din care face parte această dispoziție (a se vedea Hotărârea din 6 octombrie 1982, Cilfit ș.a., 283/81, EU:C:1982:335, punctul 20, și Hotărârea din 19 decembrie 2024, Ford Italia, C-157/23, EU:C:2024:1045, punctul 42).

38 În ceea ce privește textul articolului 10 alineatul (1) din Directiva 85/374, acesta prevede că acțiunea împotriva producătorului „se prescrie după trei ani. Prescripția începe să curgă de la data la care reclamantul a cunoscut sau ar fi trebuit să cunoască prejudiciul, defectul sau identitatea producătorului”. Astfel, această dispoziție nu poate fi interpretată în sensul că vizează data stabilizării stării victimei, și anume data la care acest prejudiciu a încetat să evolueze, ca moment de la care începe să curgă termenul de prescripție. Astfel, ea se limitează să condiționeze începerea curgerii acestui termen de cunoașterea a trei elemente, printre care figurează cunoașterea prejudiciului, fără a evoca stabilizarea sau data stabilizării acestui prejudiciu.

39 În ceea ce privește contextul în care se înscrie articolul 10 alineatul (1) din Directiva 85/374, pe de o parte, trebuie amintit că, potrivit articolului 4 din această directivă, partea prejudiciată trebuie să facă proba prejudiciului, a defectului și a relației cauzale dintre defect și prejudiciu. Pe de altă parte, trebuie subliniat că articolul 9 din directiva menționată definește prejudiciul ca fiind, printre altele, prejudiciul cauzat prin deces sau leziuni corporale, în timp ce al nouălea considerent al aceleiași directive arată că protecția consumatorului impune despăgubirea, printre altele, a prejudiciilor cauzate de leziuni corporale. Cu toate acestea, nu se poate deduce din aceste dispoziții sau din acest considerent că despăgubirea ar trebui să corespundă unui regim special și ar fi condiționată de stabilizarea stării victimei sau de cunoașterea de către aceasta din urmă a integralității prejudiciului său.

40 În plus, din moment ce articolul 11 din directiva menționată prevede că drepturile conferite persoanei prejudiciate în temeiul aceleiași directive se sting la expirarea unui termen de zece ani de la data la care producătorul a pus în circulație produsul, stabilirea momentului de la care începe să curgă termenul de prescripție la data stabilizării prejudiciului ar putea aduce atingere efectivității protecției instituite prin Directiva 85/374. Astfel, nu se poate exclude ca stabilizarea prejudiciului să intervină ulterior expirării acestui termen de zece ani de la data punerii în circulație a produsului, astfel încât persoana prejudiciată ar fi în imposibilitatea de a angaja răspunderea producătorului.

41 În ceea ce privește obiectivele urmărite de Directiva 85/374, aceasta vizează, astfel cum rezultă din primul său considerent, să pună capăt diferențelor dintre legislațiile naționale care pot determina diferențe în ceea ce privește gradul de protecție a consumatorilor în cadrul Uniunii. Uniformizarea normelor pe care o realizează această directivă are de asemenea ca obiectiv, potrivit celui de al unsprezecelea considerent al acesteia, să delimiteze, la nivelul Uniunii, răspunderea

producătorului într-o perioadă de timp rezonabilă. În sfârșit, din al zecelea considerent al directivei menționate reiese că atât persoana prejudiciată, cât și producătorul au interesul ca acțiunea în despăgubire să fie supusă unui termen de prescripție uniform de trei ani. În acest cadru, una dintre finalitățile articolului 10 din Directiva 85/374 este de a răspunde necesităților de securitate juridică în interesul părților în cauză (a se vedea în acest sens Hotărârea din 9 februarie 2006, O'Byrne, C-127/04, EU:C:2006:93, punctul 26).

42 Or, stabilirea momentului de la care începe să curgă termenul de prescripție de trei ani la data stabilizării prejudiciului ar putea aduce atingere acestor diferite obiective. Astfel, după cum rezultă din cuprinsul punctului 40 din prezenta hotărâre, o asemenea interpretare a articolului 10 alineatul (1) din Directiva 85/374 nu ar garanta în mod necesar protecția consumatorilor și repararea prejudiciilor care le sunt cauzate de produse cu defect. În plus, acest lucru ar fi contrar menținerii securității juridice, făcând ca punerea în aplicare a regimului de răspundere prevăzut de Directiva 85/374 să depindă de o condiție aleatorie. În această privință, trebuie să se observe că data stabilizării prejudiciului, în cazul unei boli evolutive, este prin natura sa incertă și ar putea, de altfel, să corespundă celei a decesului victimei.

43 În schimb, chiar și în cazul unui prejudiciu care constă într-o boală evolutivă, stabilirea momentului de la care începe să curgă termenul de prescripție de trei ani la data la care reclamantul a cunoscut sau ar fi trebuit să cunoască prejudiciul, în sensul că acest prejudiciu a apărut în mod cert în legătură cu produsul cu defect, indiferent de evoluția sa ulterioară, precum și defectul și identitatea producătorului permite să asigure respectarea principiului securității juridice atât în interesul persoanei prejudiciate, cât și în cel al producătorului. În special, aceasta permite să se stabilească o dată certă și uniformă de la care începe să curgă termenul de prescripție de trei ani.

44 În sfârșit, trebuie subliniat că o astfel de interpretare a articolului 10 alineatul (1) din Directiva 85/374 nu încalcă dreptul persoanei prejudiciate de a obține o reparare integrală a prejudiciului său.

45 Rezultă, într-adevăr, din jurisprudența Curții că trebuie asigurată o despăgubire adecvată și integrală a victimelor unui produs defectuos pentru prejudiciile cauzate de decesul sau leziunile corporale care sunt consecința defectului produselor, în limitele stabilite de această directivă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 5 martie 2015, Boston Scientific Medizintechnik, C-503/13 și C-504/13, EU:C:2015:148, punctele 45 et 46).

46 În această privință, trebuie totuși să se constate că, deși o astfel de despăgubire trebuie asigurată, Directiva 85/374 nu reglementează toate aspectele aferente unei astfel de despăgubiri.

47 Astfel, conform articolului 10 alineatul (2) din Directiva 85/374, dispozițiile privind suspendarea sau întreruperea prescripției, care sunt de competența statelor membre, se aplică termenului prevăzut la articolul 10 alineatul (1) din aceasta. De asemenea articolul 11 din această directivă prevede că drepturile conferite persoanei prejudiciate se sting la expirarea unui termen de zece ani de la data la care producătorul a pus în circulație produsul care a provocat prejudicii, cu excepția cazului în care persoana prejudiciată a inițiat, în această perioadă, o procedură judiciară împotriva producătorului. Prin urmare, această directivă nu se opune ca, odată acțiunea în reparație introdusă în aceste termene, acestea să fie întrerupte sau suspendate în temeiul dreptului național, în așteptarea evoluției ulterioare a bolii, astfel încât reclamantul să poată obține o reparație integrală a prejudiciului său în temeiul directivei menționate. Cu toate acestea, aceeași directivă nu precizează condițiile în care aceste termene pot fi întrerupte sau suspendate.

48 În aceste condiții, în temeiul principiului autonomiei procedurale și sub rezerva principiilor echivalenței și efectivității, revine ordinii juridice interne a fiecărui stat membru atribuția de a stabili normele care permit o despăgubire adecvată și integrală a prejudiciilor cauzate de un produs defectuos (a se vedea în acest sens Hotărârea din 21 iunie 2017, W ș.a., C-621/15, EU:C:2017:484, punctul 25).

49 În ceea ce privește mai concret principiul efectivității, acesta impune, cu privire la modalitățile procedurale aplicabile acțiunilor destinate să asigure protecția drepturilor conferite justițiabililor în temeiul dreptului Uniunii, ca aceste modalități să nu facă practic imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite astfel de ordinea juridică a Uniunii (Hotărârea din 21 iunie 2017, W ș.a., C-621/15, EU:C:2017:484, punctul 26).

50 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la a treia întrebare preliminară că articolul 10 alineatul (1) din Directiva 85/374 trebuie interpretat în sensul că momentul de la care începe să curgă termenul de prescripție de trei ani prevăzut de această dispoziție este stabilit la data la care reclamantul a cunoscut sau ar fi trebuit să cunoască atât prejudiciul, apărut cu certitudine în legătură cu produsul cu defect, indiferent de evoluția sa ulterioară, cât și defectul produsului și identitatea producătorului și că se opune ca acest moment de la care începe să curgă termenul să nu poată fi stabilit decât la data stabilizării prejudiciului.

Cu privire la a doua întrebare

51 Cu titlu introductiv, trebuie, pe de o parte, să se observe că a doua întrebare a instanței de trimitere se înscrie într-un context național specific. Din decizia de trimitere reiese că această instanță ridică în esență problema validității articolului 11 din Directiva 85/374 pornind de la premisa că termenul de zece ani pe care acesta îl prevede de la punerea în circulație a produsului și la expirarea căruia drepturile conferite persoanei prejudiciate de această directivă se sting nu este suficient pentru a permite unei victime a unei boli evolutive cauzate de un produs cu defect să introducă o acțiune în despăgubire.

52 Astfel, potrivit unei jurisprudențe a Cour de cassation (Curtea de Casație), amintită la punctul 26 din prezenta hotărâre, momentul de la care începe să curgă termenul de prescripție de trei ani al acțiunii în despăgubire, prevăzut la articolul 10 din această directivă, care este transpus în dreptul francez la articolul 1245-16 din Codul civil, ar trebui să intervină la data stabilizării prejudiciului. Or, în cazul bolilor evolutive, această dată de stabilizare poate interveni după acest termen de zece ani, și anume după stingerea drepturilor conferite persoanei prejudiciate de Directiva 85/374, în temeiul articolului 11 din aceasta. Astfel, în ipoteza unei asemenea interpretări a articolului 10 din această directivă, aceasta ar însemna că acțiunea în despăgubire, care nu ar putea fi introdusă decât după stabilizarea prejudiciului, ar risca să fie lipsită de obiect pentru victimele afectate de boli evolutive pentru care stabilizarea stării bolnavilor intervine după zece ani.

53 Cu toate acestea, din răspunsul furnizat de Curte la a treia întrebare, care figurează la punctul 50 din prezenta hotărâre, reiese că această interpretare nu poate fi reținută. Astfel, articolul 10 din Directiva 85/374 trebuie interpretat în sensul că momentul de la care începe să curgă termenul de prescripție prevăzut de această dispoziție este stabilit la data la care reclamantul a cunoscut sau ar fi trebuit să cunoască atât prejudiciul, apărut cu certitudine în legătură cu produsul cu defect, indiferent de evoluția sa ulterioară, cât și defectul produsului și identitatea producătorului și că se opune ca acest moment de la care începe să curgă termenul să fie stabilit la data stabilizării prejudiciului.

54 Astfel definit, momentul de la care începe să curgă termenul de prescripție prevăzut la acest articol 10 poate interveni înainte de expirarea termenului de zece ani, prevăzut la articolul 11 din Directiva 85/374, chiar și în cazul victimelor afectate de boli evolutive, astfel încât dreptul la o cale de atac efectivă al unor asemenea victime poate fi garantat.

55 Pe de altă parte, trebuie subliniat că, potrivit unei jurisprudențe constante, la aplicarea dreptului intern, instanțele naționale sunt obligate, în măsura posibilului, să interpreteze dispozițiile acestuia în lumina textului și a finalității directivei în cauză pentru a atinge rezultatul urmărit de aceasta și, prin urmare, pentru a se conforma articolului 288 al treilea paragraf TFUE (Hotărârea din 6 noiembrie 2018, Bauer și Willmeroth, C-569/16 și C-570/16, EU:C:2018:871, punctul 66, precum și jurisprudența citată).

56 De asemenea trebuie să se insiste asupra faptului că principiul interpretării conforme impune ca instanțele naționale să facă tot ce ține de competența lor, luând în considerare ansamblul dreptului intern și aplicând metodele de interpretare recunoscute de acesta, pentru a garanta efectivitatea deplină a directivei în discuție și pentru a identifica o soluție conformă cu finalitatea urmărită de aceasta (Hotărârea din 6 noiembrie 2018, Bauer și Willmeroth, C-569/16 și C-570/16, EU:C:2018:871, punctul 67, precum și jurisprudența citată).

57 Astfel cum a apreciat Curtea, cerința unei asemenea interpretări conforme include printre altele obligația instanțelor naționale de a modifica, dacă este cazul, o jurisprudență consacrată dacă aceasta se întemeiază pe o interpretare a dreptului național incompatibilă cu obiectivele unei directive. Prin urmare, o instanță națională nu poate considera în mod valabil că se găsește în imposibilitatea de a interpreta o dispoziție națională în conformitate cu dreptul Uniunii pentru simplul motiv că această dispoziție a fost interpretată, în mod constant, într-un sens care nu este compatibil cu dreptul menționat (Hotărârea din 17 aprilie 2018, Egenberger, C-414/16, EU:C:2018:257, punctele 72 și 73, precum și jurisprudența citată).

58 Revine, în speță, instanței de trimitere sarcina de a se achita, în măsura posibilului, de obligația sa care decurge din dreptul Uniunii care constă în a verifica, în lumina principiilor amintite la cele trei puncte precedente din prezenta hotărâre, dacă o asemenea interpretare conformă este posibilă.

59 Acestea fiind precizate, prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 11 din Directiva 85/374, care prevede un termen de prescripție de zece ani de la data punerii în circulație a produsului, este valid în raport cu articolul 47 din cartă, în măsura în care victima unei boli evolutive cauzate de un produs cu defect ar putea fi privată de dreptul de acces la o instanță judecătorească ținând seama de particularitățile unei astfel de boli.

60 Potrivit unei jurisprudențe constante, dreptul la protecție jurisdicțională efectivă, consacrat la articolul 47 din cartă, nu constituie o prerogativă absolută și, în conformitate cu articolul 52 alineatul (1) din cartă, pot fi impuse restrângeri în anumite condiții. În această privință, este necesar, în primul rând, ca restrângerile menționate să fie prevăzute de lege, în al doilea rând, ca acestea să respecte substanța drepturilor și libertăților în cauză și, în al treilea rând, ca, prin respectarea principiului proporționalității, ele să fie necesare și să răspundă efectiv obiectivelor de interes general recunoscute de Uniune sau necesității protejării drepturilor și libertăților celorlalți [Hotărârea din 26 ianuarie 2023, Ministerstvo na vatreshnite raboti (Înregistrarea de date biometrice și genetice de către poliție), C-205/21, EU:C:2023:49, punctul 89, precum și jurisprudența citată].

61 În ceea ce privește, mai întâi, prima condiție menționată la punctul precedent, termenul de prescripție de zece ani este menționat în mod expres la articolul 11 din Directiva 85/374. În Hotărârea din 2 decembrie 2009, Aventis Pasteur (C-358/08, EU:C:2009:744), Curtea a arătat că acest articol 11 se întemeiază pe o voință de armonizare totală, la nivelul Uniunii, în măsura în care prevede un termen uniform la expirarea căruia drepturile conferite persoanei prejudiciate de Directiva 85/374 se sting. De asemenea articolul 11 menționat stabilește, în mod imperativ, momentul de la care începe să curgă acest termen la data la care producătorul a pus în circulație produsul aflat la originea prejudiciului, prevăzând drept singură cauză de întrerupere a termenului menționat inițierea unei proceduri judiciare împotriva acestui producător (a se vedea în acest sens Hotărârea din 2 decembrie 2009, Aventis Pasteur, C-358/08, EU:C:2009:744, punctele 37 și 38).

62 În ceea ce privește, în continuare, a doua condiție referitoare la respectarea substanței dreptului persoanei prejudiciate de a avea acces la o instanță, din jurisprudența Curții rezultă că substanța dreptului la o cale de atac efectivă consacrat la articolul 47 din cartă include printre alte elemente pe cel care constă în posibilitatea persoanei titulare a acestui drept de a avea acces la o instanță judecătorească competentă să asigure respectarea drepturilor pe care i le garantează dreptul Uniunii. În acest scop, această instanță trebuie să fie în măsură să examineze toate aspectele de drept și de fapt pertinente pentru soluționarea litigiului cu care este sesizată [a se vedea în acest sens Hotărârea din 6 octombrie 2020, État luxembourgeois (Dreptul la o cale de atac împotriva unei cereri de informații în materie fiscală), C-245/19 și C-246/19, EU:C:2020:795, punctul 66, precum și jurisprudența citată].

63 În speță, răspunsul la a treia întrebare permite să se constate că însăși esența acestui drept nu este afectată de dispozitivul instituit prin Directiva 85/374.

64 Astfel, atunci când prejudiciul constă într-o boală evolutivă, din cuprinsul punctului 47 din prezenta hotărâre reiese că Directiva 85/374 permite, în orice caz, victimei afectate de o boală evolutivă să aibă acces la o instanță competentă pentru a obține recunoașterea prejudiciului său în temeiul acestei directive în termen de trei ani de la data la care prejudiciul, în legătură cu defectul produsului, a apărut în mod cert, astfel încât această victimă a avut sau ar fi trebuit să aibă cunoștință de existența acestui prejudiciu, indiferent de evoluția sa ulterioară.

65 De asemenea, din cuprinsul punctelor 53 și 54 din prezenta hotărâre reiese că nici faptul că acest termen de prescripție de trei ani este inclus în termenul de zece ani prevăzut la articolul 11 din această directivă nu este de natură să aducă atingere acestui drept. Trebuie amintit în această privință că acest articol 11 prevede întreruperea acestui al doilea termen atunci când, în această perioadă de zece ani, persoana prejudiciată în cauză inițiază o procedură judiciară împotriva producătorului.

66 Pe de altă parte, astfel cum rezultă din examinarea primei întrebări, instituirea unui asemenea regim nu aduce atingere eventualei aplicări a unui regim național de răspundere contractuală sau extracontractuală sau a unui regim special de răspundere existent la momentul notificării Directivei 85/374. Or, astfel cum reiese din articolul 13 și din al treisprezecelea considerent al acestei directive, aceasta din urmă nu aduce atingere unei astfel de aplicări (a se vedea în acest sens Hotărârea din 2 decembrie 2009, Aventis Pasteur, C-358/08, EU:C:2009:744, punctul 43).

67 În plus, din cuprinsul punctului 47 din această hotărâre reiese că Directiva 85/374 nu se opune nici ca persoana prejudiciată, după ce i s-a recunoscut prejudiciul în temeiul acestei directive și a obținut o despăgubire inițială, să poată solicita ulterior, în mai multe etape, dacă este necesar, despăgubirea suplimentară pentru acest prejudiciu dacă acesta ar evolua, ceea ce revine însă statelor membre să prevadă.

68 În ceea ce privește, în sfârșit, a treia condiție, Curtea a subliniat că, astfel cum reiese din al zecelea considerent al Directivei 85/374, uniformizarea normelor privind prescripția urmărită de aceasta a fost dorită de legiuitorul Uniunii atât în interesul persoanei prejudiciate, cât și al producătorului (Hotărârea din 2 decembrie 2009, Aventis Pasteur, C-358/08, EU:C:2009:744, punctul 39).

69 Pe de o parte, această uniformizare face parte din obiectivul general, exprimat în primul considerent al Directivei 85/374, care constă în eliminarea disparităților dintre sistemele de drept naționale, care pot conduce la diferențe în privința gradului de protecție a consumatorilor în cadrul Uniunii. Pe de altă parte, potrivit celui de al unsprezecelea considerent al Directivei 85/374, aceasta urmărește să limiteze, la scara Uniunii, răspunderea producătorului la o perioadă rezonabilă, având în vedere uzura graduală a produselor, severitatea în creștere a normelor de securitate și îmbunătățirea constantă a cunoștințelor științifice și tehnice (Hotărârea din 2 decembrie 2009, Aventis Pasteur, C-358/08, EU:C:2009:744, punctele 40 și 41).

70 Curtea a arătat de asemenea că voința legiuitorului Uniunii constă în a circumscrie unor limite temporale regimul de răspundere obiectivă instituit prin Directiva 85/374. Astfel, trebuie să se țină seama de faptul că acest regim presupune, pentru producător, o sarcină superioară celei a unui regim tradițional de răspundere, în scopul de a nu împiedica dezvoltarea tehnologică și pentru a menține riscurile legate de această răspundere specifică la un nivel la care să poată fi asigurate (a se vedea în acest sens Hotărârea din 2 decembrie 2009, Aventis Pasteur, C-358/08, EU:C:2009:744, punctul 42).

71 De altfel, trebuie amintit că Curtea a recunoscut că protecția consumatorului nu are un caracter absolut și că stabilirea unor termene rezonabile de introducere a acțiunilor sub sancțiunea decăderii în vederea asigurării securității juridice este compatibilă cu dreptul Uniunii (Hotărârea din 22 aprilie 2021, Profi Credit Slovakia, C-485/19, EU:C:2021:313, punctul 57 și jurisprudența citată).

72 În plus, trebuie arătat că situația unei victime afectate de o boală evolutivă diferă de cea a unei victime care suferă de o boală latentă.

73 În această din urmă ipoteză, este adevărat că, în Hotărârea din 11 martie 2014, Howald Moor și alții împotriva Elveției (CE:ECHR:2014:0311JUD005206710, § 78 și 79), Curtea Europeană a Drepturilor Omului a apreciat că „imposibilitatea [unei victime] de a ști că suferă de o anumită boală [constituia] o împrejurare [care] ar trebui luată în considerare la calcularea termenului de expirare sau de prescripție”. Având în vedere aceste împrejurări excepționale, instanța menționată a putut aprecia că aplicarea unor astfel de termene limitase, în însăși esența sa, dreptul de acces al unei victime la o instanță.

74 Cu toate acestea, deși victima unei boli evolutive se află într-o situație de incertitudine în ceea ce privește evoluția stării sale, ea nu este privată de accesul la o instanță din moment ce apariția, în mod cert, a prejudiciului legat de defectul produsului poate interveni în termenul de zece ani prevăzut la articolul 11 din Directiva 85/374, astfel încât nu se aduce atingere drepturilor sale.

75 Prin urmare, principiile pe care Curtea Europeană a Drepturilor Omului le-a dedus în Hotărârea din 11 martie 2014, Howald Moor și alții împotriva Elveției (CE:ECHR:2014:0311JUD005206710), nu pot fi invocate pentru a contesta validitatea articolului 11 din Directiva 85/374 în cazul unei victime care suferă de o boală evolutivă cauzată de un produs cu defect.

76 Din considerațiile care precedă rezultă că examinarea celei de a doua întrebări nu a evidențiat niciun element de natură să afecteze validitatea articolului 11 din Directiva 85/374.

Cu privire la cheltuielile de judecată

77 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a doua) declară:

1) Articolul 13 din Directiva 85/374/CEE a Consiliului din 25 iulie 1985 de apropiere a actelor cu putere de lege și a actelor administrative ale statelor membre cu privire la răspunderea pentru produsele cu defect

trebuie interpretat în sensul că

nu se opune ca o persoană prejudiciată de un produs cu defect să solicite producătorului repararea prejudiciului său, în temeiul regimului general de răspundere pentru culpă, invocând o menținere în circulație a produsului care prezintă un defect pe care acest producător îl cunoaște sau o neîndeplinire a obligației sale de vigilență în ceea ce privește riscurile prezentate de acest produs sau orice alt comportament culpabil în legătură cu o lipsă de siguranță a produsului cu defect.

2) Articolul 10 alineatul (1) din Directiva 85/374

trebuie interpretat în sensul că

momentul de la care începe să curgă termenul de prescripție de trei ani prevăzut de această dispoziție este stabilit la data la care reclamantul a cunoscut sau ar fi trebuit să cunoască atât prejudiciul, apărut cu certitudine în legătură cu produsul cu defect, indiferent de evoluția sa ulterioară, cât și defectul produsului și identitatea producătorului și că se opune ca acest moment de la care începe să curgă termenul să nu poată fi stabilit decât la data stabilizării prejudiciului.

3) Examinarea celei de a doua întrebări nu a relevat niciun element de natură să afecteze validitatea articolului 11 din Directiva 85/374.

Semnături